

ка — пише той, — стиховете на Смирненски и на Вапцаров си кореспондират много активно именно по отношение на романтичната апология на революционния идеал" (с. 41). Що се отнася до символистите и Смирненски, критикът смята, че „Смирненски „взриви“ отвътре поетиката на символизма, като я приземи до барикадния патос на улицата, на пролетарските стъпки". От това приземяване Вапцаров също тъй черпи, но съобразно с изменилите се обществено-политически и литературно-поетически условия на своето време. И по тая линия обаче връзката между двамата големи революционни поети е несъмнена.

Към книгата на Колески биха могли да се отправят и някои незначителни пожелания, но те са без съществено значение, защото задачата, която той си е поставил — да проследи главното в оценките на литературната критика за Хр. Смирненски, е постигната по достатъчно убедителен и нагледен начин.

Иван Рузic

НИКОЛАЙ ДОНЧЕВ. „ЛИТЕРАТУРНИ И МЕМОАРНИ ЕТЮДИ“. С., БП. 1978

Книгата „Литературни и мемоарни етюди“ дава представа за цялостния творчески път и литературно-критическия лик на Николай Дончев. Тя съдържа негови избрани произведения, издадени по случай 80-годишния му юбилей. В нея са включени статии, есета и мемоарни очерци, обединени от една обща насоченост — желанието да се покажат връзките на нашата литература с другите литератури, да се представи родната ни култура пред света, да се потърсят мостовете за духовно общуване с ценното и прогресивното в европейските култури.

Нашата страна вече има големи естетически постижения, но невинног умеам да ги пропагандираме пред света — а това е една важна задача. В тази насока упоритата, непрекъснатата и всеотдайната дейност на литературоведа и есеиста Николай Дончев заслужава висока положителна оценка и адмирация. Още от началото на своята литературно-критическа дейност (от края на 20-те години до днес) вече няколко десетилетия той неуморно пише изследвания и статии, които разтварят прозорец към света, сближават ни с културата на другите народи.

Не може дори да се изброят всички прояви на Николай Дончев в това отношение. Никой друг не е публикувал толкова много статии в чуждестранния печат, в които с обич и проникновение се анализират ярки явления на нашата литература. Мисля, че малцина са тези, които биха могли да извършат подобна толкова необходима творческа работа. Тук е нужно великолепно познаване на чужди езици в техните нюанси, в сложните

им смислови отсенки — а Николай Дончев познава отлично френски и италиански език. Необходим е и усет за спецификата на художествените образи, за да се анализира пълноценно. Нужно е и да се разбира, да се знае това, което е интересно за чуждия печат, без да се правят каквито и да е компромиси и отклонения. Особено ценна е дейността на Дончев в последните десетилетия; в редица авторитетни издания на западните страни той отпечатва много есета и статии за успехите на социалистическо-реалистическата ни литература, за литературоведската ни мисъл, за литературната ни критика днес. Материалите на нашия автор са търсени и ценни, неговата оценка е категорично призната и уважавана.

И не става въпрос само за популяризаторска дейност. Който е следил тези материали, ще види в тях оригинално литературно-критическо мислене, самостоятелност на интерпретациите, последователност в принципите. Тези качества се проявяват и в изданията сборник. Ето например статията „Елин Пелин — белетристът“. В нея виждаме как с жив образен език, с чистота на словесните форми и съчетания се изгражда един образ, който е верен, одухотворен, осмислен, с много акценти към характерни особености и същности страни на творческия свят. Николай Дончев разкрива умело спецификата за индивидуалната физиономия на писателя, за неговия подход на художник, за атмосферата, в която живеят героите му, за народността в облика му.

В есета и статите виждаме един лирически лъх. Той не е случаен. Първоначалните литературни прояви на автора са в областта на поезията. Като мнозина други критици и той започва със стихове и издава две стихосборници. По-нататък търси призванието си в литературно-критическите анализи и в литературоведските изследвания. Но школуването му в личното художествено творчество не е останало без следи; лирически струи, живо чувстване на творческите ценности, съпребивяване и експресивност се наблюдават и в неговите студии и статии. Това се забелязва още в първите му проучвания: двете му книги, посветени на чуждите влияния в българската литература и на Пенчо Славейков, написани и издадени на френски език в средата на 30-те години. Особено впечатление прави портретът на Пенчо Славейков, плод на задълбочено и осмислено навлизане в света на твореца. Все по това време наред с много синтезирани и кратки, но съдържателни жанрови критически форми Николай Дончев издава и други книги на френски и италиански език, в които разглежда творчеството на нашите най-ярки поети и белетристи, влиянието на италианската култура върху българската, рецепцията на Расин в България и др. Основното внимание на Дончев е съсредоточено към връзките ни с другите литератури. Показателна в тази насока

е поместената в сборника студия „Италия и българските поети“, в която се разглеждат аспекти от делото на Ив. Вазов, К. Величков, П. П. Славейков и К. Христов. В нея с умение се очертава значимото, интересното, любопитното и от него се върви към духовния лик на твореца. Във втората част на сборника са поместени типологични съпоставки, наблюдения над контактологични зависимости в съприкосновението на нашата култура с чуждата култура. Когато Н. Дончев пише за чуждите литератури, изпъква вещият познавач, който има свое становище, лично отношение при преценяването, художествен вкус при подбор. И това личи не само в настоящия сборник, но и в такива по-крупни изследвания на Николай Дончев като книгата му „Кратък очерк по западноевропейската литература“ (1946), като изследванията му за Ед. Ерио и Андре Стил. Анализите в тези съчинения са естетически богати и убедителни. Отношението на литературоведа представлява синтез от лични предразположения и системни знания за чуждите литератури, резултат от продължително и трайно общуване с тях.

Специално внимание заслужават мемоарните етюди на Николай Дончев. В тях личните спомени и наблюдения се преливат с впечатленията от творческото дело, интимно човешкото изпъква във връзка с обществените изяви на творците. Правят впечатление например очерците за Симеон Радев, Теодор Траянов, Стоян Загорчинов и др. В тях има особена атмосфера: непрекъснато се съпоставят различни явления от нашата и от чуждите литератури, възникват асоциации. В заключителния очерк в книгата оживява атмосферата на Париж, с естетическите търсения на художниците и артистите, с жаждата за красота и човешко щастие. Рисува се и пътят на художника Жорж Папазов, един сложен и противоречив творец, изрекъл своя дума в живописа на Франция.

У нас за Николай Дончев е писано сравнително малко. Неговата изключително ценна дейност минава някак незабелязано. В замаяна на това пък във Франция, Италия и Белгия са излезли доста рецензии и отзиви за критическите му постижения. В тях с възхищение и уважение се говори за ерудицията на автора, за познанията му по различни литератури, за уменията му да си служи с тънкостите на различни езици. Получавал е и авторитетни награди: от френското правителство и от френската академия; през 1965 г. му е присъдена наградата за есе на конкурс, обявен от Федерацията за универсален френски език.

Сборникът „Литературни и мемоарни етюди“ за пръв път представя пред нашите читатели и културната ни общественост цялостно литературоведа и твореца Николай Дончев, неговата ползотворна творческа дейност.

Иван Попианов

АНГЕЛ АНЧЕВ. „ЛЕВ ТОЛСТОЙ
И БЪЛГАРСКАТА ЛИТЕРАТУРА“
С., „Наука и изкуство“, 1978

Книгата на българския толстовед Ангел Анчев „Лев Толстой и българската литература“ е сполучлив завършек на многогодишните усилия, насочени към изясняване на Толстовото влияние върху българската литература от Вазов до наши дни. Обект на изследване тук са писатели с подчертан афинитет към спичното виждане и изобразяване на действителността — Ив. Вазов, И. Йовков, Д. Талев, Д. Димов, Г. Караславов и Ем. Станев. Както се вижда, една забележителна плеяда български писатели, въведена в орбитата на Толстовата художествена мисъл и съизмерена с нея в сравнителноисторически и типологически план.

В подбора на самите писатели няма нищо удивително. Това са родени пластици и като изключим в известен смисъл Д. Димов, чиято аналитична мисъл напомня по-скоро за традициите на Достоевски, то „генеалогичната линия“ на останалите писатели спокойно може да бъде изведена от Л. Н. Толстой, разбира се, без с това да се подценява националната ни литературна специфика.

Смисълът и предназначението на настоящата книга е преди всичко в отговора на поставения въпрос: с какво и в каква степен нашите писатели се явяват достойни наследници и продължители на Толстовите традиции и в резултат на това — какви са проявленията на толстовското начало в българската литература.

Първата глава на книгата е една равносметка в библиографски и културно-исторически план на Толстовото проникване в България. Тя очертава една динамична картина в отношението на българската художествена мисъл към наследството на Л. Толстой. Трудна е задачата, която си поставя авторът в тази глава — да проучи българската критическа литература, отнасяща се до живота, учението и творчеството на Л. Толстой, намерила място в периодичния ни печат от последното столетие и похвални са усилията му да осмисли, класифицира и актуализира този огромен фактически материал, свързвайки го тясно с културно-историческия и даже с политическия живот в нашата страна. Задълбоченото познаване творчеството на Л. Толстой, както и картината на българската действителност през този период предпазват автора от субективни увлечения и грешки при оценката на критическия материал: той търпеливо, обективно и с разбиране отделя прогресивното и рационалното от онова, което вече е осъдено от времето и историята; съживява мисли и оценки, правещи чест на нашата художествена и критическа мисъл.

Сред дългия списък на писатели, критици и обществени дейци, които по един или друг повод са се докосвали до Толстовото творчество и учение, голямо впечатление прави